

EESTI TELETEATRI JA TELEFILMI RAJAJA

Virve Aruoja 85. sünnipäeva puhul

SILVIA KIIK

19. veebruaril 1922. aastal sündis Tartumaal Härjanurme vallas Sadukülas kohaliku algkooli juhataja Aleksander Aruoja ja tema naise Lilli esimene laps, tütar Virve. Ema suri, kui Virve polnud veel neljanegi, kuid tal oli õnne, ta sai endale hea võõrasema.

Kui Virve lõpetas algkooli, ütles isa: tuleb õppida ametit, mis annab leiba, ja saatis Virve Tartu Õpetajate Seminari. Isa oli tütrele head nõu andnud, kuid tüdruk osutus isepäiseks. Tema isa jälgedes minna ei tahtnud, tema igatses hoopis midagi muud ja leidiski – teatri. Kuna Vanemuises töötas ühe kooliõe ema, pääsesid lapsed ilma piletita saali. Tüdrukud istusid õhtuti teatris ja kui tükk meeldis, vaadati seda mitu korda järjest. Virve õppis jänest sõitma, sest ta tahtis näha ka seda, mida Tallinnas Eesti Draamateatris mängitakse.

1941. aasta kevadel anti talle pedagoogi kutsetunnistus, mis jäi lauasahtlisse. Virve oli oma valiku juba teinud – lavale, näitlejaks! Kuid võimupöörded ja lähenev sõda keeraskogu elu pea peale. Kui sakslased sisse tulid, arreteeriti Virve isa, tüdruk saadeti Pihkvasse ja pandi tööle sõjaväeosa juures tegutsesse Saksa firmasse. Ta kaotas aega, ent pääses kavalusega lõpuks ikkagi Tartusse tagasi, ja esimesel võimalusel

sai temast Vanemuise õpperühma liige. Oma näitlejadebüüdi tegi Virve Aruoja balletis, lavaserval seistes hoidis ta käte vahel laternat, särades õnnest ning uhkusest.

Virvel oli päris ilus tugev hääl, ta võeti Vanemuise ooperikoori, hiljem koosseisuliseks näitlejaks. Järgnes enesetäiendamine Tallinna Draamateatri stuudios selliste tuntud ning hinnatud pedagoogide käe all nagu Leo Kalmet ja Priit Põldroos. Pärast seda kutsus Kaarel Ird teda taas Vanemuisesse ja Virve nõustus, ent koostöö Irdiga ei laabunud, nad läksid riidu, ja kui Virveni jõudis veel teade paari lähedase tuttava arreteerimise kohta, otsustas ta Tartust lahkuda.

Kuna rühm noori eesti näitlejaid oli juba varem saadetud Moskvasse õppima, pakkis ta kohvri, sõitis ilma igasuguste soovituseta, oma kulu ja kirjadega kohale, tegi sisseastumiseksamid Lunatšarski-nimelise Riikliku Teatri-kunstiinstituudi eesti stuudiosse ning võeti kolmandale kursusele, kuhu olid jõudnud ka varasemad sisseastujad. Pärast instituudi lõpetamist tuli ta koos teistega Tallinna Draamateatrisse. Oli aasta 1953, teatris ühtäkki väga palju noori naisnäitlejaid. Ja kui loodi uus meediaasutus – Eesti Televisioon –

läks Aruoja Raadiomajja, kus asus ka tollane telestuudio, ning võeti sinna tööle. Järgnevail aastail kujunes temast produktiivseim eesti naisrežissöör, kes suutis ka rasketel aegadel iseendaks jääda.

Peale arvukate teleülekannete, reportaažide ja saadete tegi Aruoja kaks-kümmend kaks tunnist, pooleteise- või kahetunnist telelavastust. Ajal, mil eesti kultuurielu allus keskasutuste ideoloogilisele ja ka majanduslikule tsensuurile, õnnestus Aruojal ETVs ekraanile tuua lavastusi selliste teoste põhjal nagu Romain Rolland'i „Pierre ja Luce“ (1959), Harald Hauseri „Valge veri“ (1959), Leonhard Franki „Michaeli tagasitulek“ (1959), Bertolt Brechti „Haavatud Sokrates“ (1960), Jaroslav Ditli „Seasabakesed“ (1960), mis osutus vaatajate seas nii populaarseks, et seda korraldi järjest kolmel öhtul; Heinrich Bölli „Dr Murke kogub vaikust“ (1963), kuueosaline seriaal „Parkinsoni seadus“ (1964–1965), Slavomir Mrožeki „Viirastuslik öö“ (1967), Ivan Bunini „Hämarad alleed“ ja „Öisel merel“ (mõlemad 1977). Paraku läksid lavastused eetrisse otseülekannetena, säilinud pole neist midagi, välja arvatud Bunini teosed.

Sellele lisandub kaks-kümmend viis tele- ja kinofilmide dokumentalistika kui ka mängufilmide valdkonnast, tuntumad N Liidu esimene telemängufilm „Näitleja Joller“ (1960, Voldemar Panso jutustuse järgi, sts Jüri Järvet), „Väikese Illimari radadel“ (1962, sts Leenu Siimisker) Friedebert Tuglase elust ning loomingust, „Mõistus, tahe, töö ja Lauter“ (1963, sts Virve Aruoja ja Voldemar Panso), „Albert Üksip“ (1963, sts Jaan Eilart), „Mu kodu on päiksemaa kivisel rannal“ (1965, sts Rein Karemäe ja Virve Aruoja), „Kristjan Raud“ (1965, sts Villem Raam), mängufilm „Ühe suve akvarellid“ (1966, Lilli Prometi jutustuse motiividel, sts Virve Aruoja; filmile anti 1967 NSVL Kinoliidu diplom parima re-

žii eest ja samal aastal toimunud rahvusvahelisel telefilmide festivalil Riias diplom parima stsenaariumi eest), mängufilm „Tädi Rose“ (1968, Virve Aruoja filmiseade Tennessee Williamsi näidendi „Nurjunud öhtueine“; peasas Albina Kausi, kes üleliidulisel telefilmide festivalil 1969 Minskis võitis auhinna parima naisosatäitmise eest), täispikk telemängufilm „Kolme katku vahel“ (1970, sts Jaan Kross), „Aino Talvi“ (1971, sts Leenu Siimisker), mängufilm „Lõppematu päev“ (1972, koostöös Jaan Toomingaga, sts Paul-Eerik Rummo, Jaan ja Peeter Tooming; film seisis kaheksateist aastat keldris riivil ja restaureeriti aastal 1990, mil toimus ka filmi esilinastus), mängufilm „Värvilised unenäod“ (1974, koostöös Jaan Toomingaga, sts Ivar Kosenkranius), portreefilm Voldemar Pansost „Teatri vang“ (1975, sts Virve Aruoja ja Olav Neuland).

Virve Aruoja looming moodustab küllaltki tervikliku ning isikupärase lehekülje, mis rikastas televaatajaile määratud repertuaari, aga samavõrra ka tollast eesti filmikunsti. Tagantjärele, eriti oma režissööritöö algust meenutades, hindab ta kõrgelt operaator Anton Muti osatähtsust filmivõtete juures ja televisiooni kirjandussaadete toimetaja Karin Ruusi asjatundlikku abi ning toetust.

President Lennart Meri andis aastal 2001 Virve Aruojale Valgetähe V klassi ordeni.

19. veebruaril jõuab Virve Aruoja oma elu 85. verstapostini. Ta veedab selle päeva lähedaste keskel Hiiu maal. Soovime talle ikka endiselt kustumatut elu- ning loomingurõõmu, visadust ja tugevat tervist! Olgu tal rohkesti lambaõnne, kasvagu ja õilmitsegu tema valmistatud gobeläänide kogu, jäägu ta meile edaspidigi toredate üllatuste ning rõõmude allikaks!

6. veebruar
TÕNU REIMANN
viuldaja – 60

11. veebruar
IGOR TÕNURIST
rahvamuusikateadlane – 60

16. veebruar
LILLI PROMET
stsenarist ja kirjanik – 85

18. veebruar
MART HUMAL
muusikateadlane – 60

18. veebruar
AARNE MÄNNIK
helilooja – 60

19. veebruar
VIRVE ARUOJA
tele- ja filmirežissöör ning näitleja – 85

21. veebruar
HELGI MÕTTUS
tantsija ja pedagoog – 80

27. veebruar
LAINA MESIKÄPP
näitleja – 90

28. veebruar
TEO MAISTE
laulja ja pedagoog – 75